

Historie onkologického oddělení

Až do roku 1948 byla léčebná péče o onkologicky nemocné věcí jednotlivých oborů bez vzájemné spolupráce a bez možnosti zajištění komplexní péče. Léčba zářením měla ve zdejší nemocnici v Českých Budějovicích určitou tradici v podobě léčby nenádorových a některých nádorových onemocnění hloubkovým rentgenem, umístěném na interním oddělení již před rokem 1945 (prim. MUDr. Michl). Podobné rtg přístroje měli i v okresních nemocnicích ve Strakonici, Písku a v Táboře (prim. MUDr. Boreš). Prováděla se rovněž léčba zářením převážně nenádorových onemocnění. Léčba nádorových onemocnění byla spíše výjimkou. Na svou dobu moderní endokavitární léčbu zářením (brachyterapii) zavedlo u rakoviny dělohy gynekologické oddělení, vedené primářem MUDr. Příbrzkým, již před druhou světovou válkou, pomocí celulek s radonem. Jinak nemocní se zhoubným nádorem, zejména pokud to jejich sociální postavení dovoľovalo, vyhledávali pomoc na klinikách a speciálních ústavech v Praze.

Po druhé světové válce, kdy došlo po šesti letech stagnace k výraznému rozvinutí léčebně preventivní péče na nejrůznějších úsecích zdravotnictví, se ukázalo, že dosavadní soustředění léčby nemocných se zhoubnými nádory neoperativními metodami, tehdy především léčbou zářením, již nemůže být jako dříve vyhrazeno jen dvěma ústavům v českých zemích, a to v Praze a v Brně. Neodpovídalo to ani rozsahu potřebné péče ani dostupnosti pro nemocné.

Proto bylo rozhodnuto o zřízení dalších pracovišť pro léčbu zářením. Jako první bylo rozhodnuto o zřízení oddělení pro léčbu zářením v tehdejší státní oblastní nemocnici v Českých Budějovicích. Byl vypsán konkurs na místo primáře oddělení pro léčbu zářením a jeho jediným účastníkem byl MUDr. František Vaďura, který do té doby působil jako odborný lékař ve státním radioléčebném ústavu při městské nemocnici v Praze VIII – Bulovka, od roku 1938. Výnosem bývalého Zemského úřadu v Praze z 15. 12. 1942, č. 5173/1-1942, odd. III-1 byl MUDr. Františku Vaďurovi udělen titul odborného lékaře pro léčbu radiem a roentgenem.

Vrchní správa zdejší všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějovicích na své schůzi dne 15. Května 1947 jednomyslně schválila jmenování MUDr. Františka Vaďury primářem oddělení radio-röntgenologického na dobu 1 ročního provizoria, aby mohlo vznikající oddělení být zařízení podle jeho návrhů a představ. Správní výbor na své schůzi dne 28.6.1948 se jednomyslně usnesl jmenovat MUDr. Františka Vaďuru primářem ve veřejno-právním poměru s prominutím doby čekatelské služby. Léčebné možnosti v tehdejší době byly velmi skromné. Používalo se hlavně rtg přístrojů, radia (19. listopadu 1947 bylo předáno MUDr. Františku Vaďurovi 400 mg radia – radiofory z akce UNRRA, jež byly majetkem Ministerstva zdravotnictví v Praze, st. radiologickým ústavem ČSR v Praze II).

2. prosince 1947 byl objednáán u firmy Josef Špirk (výroba speciálních přístrojů) 1 přístroj pro telecurietherapii – cena 214.000,- Kč. Firma měla sídlo ve Slivenecké ulici č. 399, Praha XVI – Hlubočepy. Nákup nakonec nebyl realizován. Oddělení bylo umístěno v severní části budovy, která byla vystavěna v roce 1898 a byla určena pro dožití starých a osamělých občanů města Českých Budějovic. V roce 1947, kdy se ukázala jako naprosto nutná potřeba vybudování oddělení, jež by zajišťovalo léčbu zářením a další konzervativní léčbu zhoubných nádorů, byla část budovy uvolněna pro nově budované onkologické oddělení. Byla provedena ne příliš šťastná adaptace budovy pro ambulanci, 38 lůžek a terapeutický blok s malým operačním sálkem. Druhá polovina této budovy sloužila ještě nějakou dobu jako domov důchodců. Později byla převzata vojenskou správou, která zde získala nákladnou a dobře

provedenou adaptací prostory pro potřeby Vojenské nemocnice (ambulance, lékárnu a další provozní místnosti). Oddělení bylo tímto umístěno mimo areál Krajské nemocnice, vzdálené cca 1 km od nemocnice. Již v roce 1950 byl stav lůžek na úkor provozních místností zvýšen na 62 a v roce 1954 na 64 lůžek. Oddělení v roce 1948 bylo dimenzováno tak, aby sloužilo celé spádové oblasti tehdejšího Českobudějovického kraje, tj. cca 500 000 obyvatel. Oddělení mělo tehdy asi 8 zaměstnanců. Vzhledem k naprostému nedostatku lékařů v oblasti léčby zářením, si prim. MUDr. Vaďura přizval kolegy z pražských pracovišť, kteří se zde střídali po 3-4 měsících jako sekundární lékaři – MUDr. Novotný, MUDr. Korach, MUDr. Ort, MUDr. Sáblik (ten zde nakonec pracoval do roku 1951). Jejich křestní jména se mi, bohužel, nepodařilo zjistit. Dále zde pracovali MUDr. Walter Mautschka, později zubní lékař z OÚNZ, MUDr. Jiří Vondrák, pozdější praktický lékař, MUDr. Pleva, MUDr. Pavlata, MUDr. Hofman, později dětský lékař, MUDr. Unger, později praktický lékař, MUDr. Jaroslav Koutný, později ženský lékař. Oficiální otevření oddělení pro léčbu zářením bylo provedeno dne 22. července 1948. Po tragickém úmrtí tehdejšího primáře státního radioléčebného ústavu v Praze VIII – Bulovka, doc. MUDr. Miloše Fořta, byl primář MUDr. Vaďura nečekaně odvolán z funkce primáře oddělení pro léčbu zářením v.v. nemocnice v Českých Budějovicích a byl dnem 1. Listopadu 1950 jmenován primářem státního radioléčebného ústavu v Praze VIII – Bulovka.

Vzhledem k tomu, že nebylo možné okamžitě jmenovat nástupce MUDr. Františka Vaďury ve funkci primáře oddělení pro léčbu zářením v Českých Budějovicích, bylo dohodnuto, že MUDr. František Vaďura bude dojíždět 2x týdně do Českých Budějovic na výpomoc. Tato výpomoc byla původně schválena do 31.12.1950, ale nakonec dojížděl MUDr. František Vaďura do Českých Budějovic, i když v omezené míře a prakticky zdarma, až do 16.4.1951, kdy byl novým primářem oddělení pro léčbu zářením jmenován MUDr. Rudolf Rubeš, který rovněž přišel ze Státního radioléčebného ústavu v Praze VIII – Bulovka. Při nástupu primáře MUDr. Rudolfa Rubeše na oddělení byl počet lůžek na oddělení 38, na oddělení nebyl žádný stálý sekundář. Střídali se zde lékaři, kteří měli ambice pracovat v jiných lékařských oborech. Jen tak namátkou, pokud si vzpomínám z vyprávění starších kolegů – Dr. J. Kobilka, pozdější kardiolog na zdejší interně, Dr. Jan Starý, pozdější primář ORL oddělení zdejší nemocnice, Dr. František Malý, pozdější chirurg táborské nemocnice, MUDr. Příborský, později přešel na rtg diagnostiku, MUDr. Milada Petráňková, která v roce 1956 (1957) odešla do Prahy, MUDr. Dušan Bublík, později ředitel NsP Vimperk (tehdy OÚNZ). Dva roky (1953-1954) zde pracoval i MUDr. Vladimír Kubec, pozdější ředitel Radioterapeutického ústavu v Praze VIII – Bulovka. Nesmíme zapomenout, že tehdy dostávali lékaři po promoci tzv. umístěnky. Prvním stálým sekundářem onkologického oddělení byl MUDr. Miroslav Hybl, který se chtěl původně zabývat rtg diagnostikou, ale dne 1.11.1951 byl přidělen na onkologické oddělení a zůstal zde až do svého odchodu do důchodu. Byl krátce prvním zástupcem primáře, dlouholetým ordinářem pro těžké zdroje záření a v letech 1984 – 1989 primářem onkologického oddělení zdejší nemocnice. Ve stejné době přichází i MUDr. Ladislav Černý, jako druhý stálý sekundář, ale začátkem roku 1953 odchází na vojnu, později vojenský lékař a lázeňský lékař v Třeboni. Jako další stálý lékař přichází o rok později MUDr. Jan Zikmund, který od 1.2.1966 do 1.7.1989 vykonával funkci zástupce primáře onkologického oddělení. Později přichází MUDr. Markéta Perglová (1954), MUDr. Vladimír Svoboda, který je v roce 1960 jmenován vedoucím lékařem onkologického oddělení OÚNZ České Budějovice, MUDr. Zdeňka Volemanová (1957), MUDr. František Pátek (1959-1960), MUDr. Taťána Jirkovská (Černá), která v roce 1962 odchází do Prahy do Radioterapeutického ústavu Praha – Bulovka, později se více věnuje chemoterapii, MUDr. Jan Bůžek (začátkem 60. let) pozdější primář protetického odd. KNsP a další. V roce 1966 pracuje na odd. i MUDr. Karel Horáček, který později přešel na urologické oddělení KNsP a pak dlouhá léta pracuje na urologickém oddělení polikliniky v Českém Krumlově. V 50. letech mělo onkologické oddělení k dispozici

kontaktní a povrchový rtg přístroj, hloubkový rtg přístroj a diagnostický rtg přístroj. Chemoterapie tehdy prakticky neexistovala, součástí oddělení byla i ambulantní část. Lůžkový fond se zvýšil z povodních 38 na 64. V roce 1959 má oddělení 5 sekundářů (z toho 3 mají atestaci z radioterapie. Vrchní sestrou je paní Dagmar Klabouchová. Oddělení má 11 zdravotních sester, z toho 1 staniční, 6 rtg laborantů, 2 sanitáře a 5 pomocnic.

Oddělení je i nadále umístěno ve staré budově bývalého chudobince, má 3 podlaží. V přízemí jsou umístěny 3 ambulance a ozařovny, lůžka jsou umístěna v patrech, v prvním 28 mužských a ve druhém 36 ženských. Pracovní doba lékařů je od 7.30 hod., primářské vizity 2x týdně. Ambulantní dny: pondělí, úterý, středa, pátek. Operační den: čtvrtek (asi 300 výkonů ročně – zavádění radioaktivních jehel a tub). Koncem 50. let bylo jasné, že stávající ozařovací park, tj. rtg přístroje pro teleterapii a radium a cobalt pro brachyterapii, bude nutno doplnit o vysokoenergetické zdroje záření. Protože se stále ještě nerozhodlo o výstavbě nového oddělení (pokud vím, první plány na výstavbu nového oddělení pro radioterapii v areálu krajské nemocnice pocházejí z roku 1956), bylo nutno vyřešit tento stav v rámci stávajícího oddělení. Proto bylo rozhodnuto v květnu 1960 o úpravě části sklepního prostoru oddělení pro umístění trezoru s radiem a radioaktivním kobaltem a pro manipulační místnost pro přípravu radioforů pro aplikace. Prakticky za rok byl předložen návrh na přestavbu a přístavbu sklepních prostorů oddělení pro umístění zdrojů vysokoenergetického záření. První zdroj vysokoenergetického záření obdrželo oddělení v roce 1962 (Caesiotherax, v r. 1976 vyměněn za Caesiotherax 3n – výrobce tehdejší n.p. Chirana). V roce 1962 jsme též obdrželi kobaltový ozařovač Chisotron (v roce 1978 provedena výměna za Chisobalt 2n – n.p. Chirana). Oba přístroje oficiálně předány onkologickému oddělení 27.7.1962. Ještě téhož roku bylo možno zahájit zkušební ozařování pouze na Caesiotheraxu, zatímco zahájení ozařování na kobaltovém ozařovači Chisotron bylo nutno posunout pro stavební nepřipravenost ozařovny pro tento ozařovač až na začátek roku 1963. Tím, že oddělení dostalo zdroje vysokoenergetického záření se léčba zářením posunula na vyšší kvalitu. Léčba byla pro nemocné komfortnější, lépe ji snášeli a bylo méně akutních poiradiačních změn na kůži a sliznicích. Bylo možno používat méně ozařovacích polí vzhledem ke kvalitě a procentuální hloubkové dávce primárního svazku záření.

Plánování léčby zářením bylo stále ještě poměrně jednoduché, ale velmi pracné (skládání izodóz pomocí průsvitného papíru na prosvětlovacím stole). Pro ověřování nastavení ozařovacích polí se používal rtg přístroj diagnostický za použití olověných značek a drátků.

Léčba cytostatiky byla stále ještě v začátcích a neměla významnější podíl v léčbě onkologicky nemocných (TS 160, alkylační látka, derivát Yperitu). Používal se zejména u syndromů horní duté žíly u karcinomu plic.

Onkologie jako lékařský obor je obor multidisciplinární. Naši lékaři si prakticky od začátku uvědomovali nutnost spolupráce mezi jednotlivými lékařskými obory, které se podílejí na léčbě onkologicky nemocných. Proto prakticky již od padesátých let vznikaly v naší nemocnici pracovní onkologické týmy, kde se určovala strategie a taktika léčby u jednotlivých nemocných. V této tradici se pokračuje dodnes. Mezi nejstarší patří týmy ORL, stomatologický, gynekologický. Později přibývaly další dle potřeby a praxe. V současné době pracuje v Nemocnici České Budějovice 8 pracovních onkologických týmů – ORL, stomatologický, gynekologický, plicní, mamární, GIT, urologický a melanomová komise. Týmy se schází pravidelně 1x týdně, stomatologický 1x za 14 dní. Stejně jako nutnost spolupráce mezi jednotlivými lékařskými obory, si naši lékaři uvědomovali důležitost hlášení zhoubných novotvarů. Ze statistických dat bylo možno sledovat nejen výskyt zhoubných

nádorů v jednotlivých lokalitách, ale sledovat trendy vývoje výskytu a úmrtnosti jednotlivých onkologických diagnóz a to nejen v celé republice, ale až do úrovně jednotlivých okresů. Prim. MUDr. Rudolf Rubeš byl v roce 1976 autorem či spoluautorem nového tiskopisu „Hlášení zhoubného novotvaru“. V roce 1951 byli v jednotlivých okresech kraje vybráni lékaři, kteří se stali styčnými pracovníky pro spolupráci mezi onkologickým oddělením tehdejší oblastní nemocnice v Českých Budějovicích a odbornými odděleními v okresních nemocnicích. V roce 1952 pak byly celostátně oficiálně zřízeny v jednotlivých okresech onkologické poradny (tzv. OOP) pro lepší zajišťování péče o nemocné se zhoubnými nádory a styk s krajským zařízením. V tomtéž roce bylo vyhláškou Ministerstva zdravotnictví nařízeno povinné onkologické hlášení všech nově zjištěných onemocnění zhoubným nádorem. Tato povinnost byla od počátku v našem kraji velmi dobře podchycena a stala se vzorem pro ostatní kraje a ukazatelem skutečné nemocnosti na zhoubné nádory. Povinné onkologické hlášení prošlo různými fázemi vývoje, i když základní údaje zůstávaly stejné. Měnily se jen některé otázky, podle momentálního studovaného problému. Tehdy ještě nebyla vyžadována TNM klasifikace nádorů, ačkoliv se ho již v mnohých oborech začalo užívat (koncem 60. a začátkem 70. let), s výjimkou ženského lékařství, kde se tehdy užívala klasifikace FIGO. V roce 1976 byl vypracován nový systém hlášení, který vešel v platnost nejprve v tehdejší ČSR a teprve v SSR – „Hlášení zhoubného novotvaru“, které se mělo co nejvíce přiblížit k požadavku na tzv. „Cancer register“. Byla zde již poprvé zakotvena TNM klasifikace zhoubných nádorů, která se měla řídit a pravidelně renovovat podle nejnovějších poznatků SZO (WHO). Toto hlášení vešlo v platnost 15. května 1976 a používalo se až do konce roku 1986. Od začátku roku 1987 do konce roku 1999 bylo v platnosti renovované „Hlášení novotvaru“, kdy byl vydán nový tiskopis „Hlášení novotvaru“, který platí dodnes. Považuji za velmi důležité zdůraznit, že prakticky od 50. let přicházely na onkologické oddělení Krajské nemocnice v Č. Budějovicích kopie onkologicky pozitivních histologických nálezů a prekanceróz, což se děje dodnes. Ke konci roku 1957 pracovalo v kraji 10 okresních onkologických poraden (OOP), z nichž některé měly na starost péči o více okresů, podle spádových oblastí. V tomtéž roce těmito poradnami prošlo 4041 osob, z nichž u 167 bylo zjištěno onemocnění zhoubným nádorem a 855 osob zůstalo v dispensární péči oddělení pro prekancerózy nebo dosud nevyjasněnou diagnózu. V průběhu roku byly vytvořeny samostatné poradny v okresech Prachatice a Vimperk. Krajskou onkologickou poradnou, která byla vybudována při onkologickém oddělení KÚNZ v Č. Budějovicích prošlo v roce 1957 10221 osob. Z nich bylo 1091 nových nemocných a u 9130 byla provedena dispenserizace po léčení. Z nových nemocných bylo do dalšího léčení přijato 720 osob, kterým bylo poskytnuto ošetření pro zhoubný nádor v ambulantní nebo lůžkové části KÚNZ. Kromě toho, pracovní skupina zaměstnanců onkologického oddělení KÚNZ z vlastní iniciativy zajíždí do okresů bez nemocnic a provádí tam depistážní a dispensární činnost – tehdy Třeboň a Trhové Sviny. To, že původní Krajská onkologická poradna, později CKO (Centrum klinické onkologie) III. typu (dnes regionální správce NOR) bylo vždy součástí našeho oddělení jsme vždy považovali za velmi přínosné a ani dnes si neumíme představit naši činnost bez každodenní spolupráce s NOR.

Vývoj a výzkum v oblasti radioterapie dával tušit, že v dohledné době budou k dispozici další, modernější přístroje pro léčbu zářením. Naši předchůdci si to velmi dobře uvědomovali a proto již při přestavbě a přístavbě sklepních prostor oddělení začátkem 60. let byla připravena místnost (ozařovna) pro umístění Betatronu, do které byl dočasně umístěn přístroj pro hloubkovou terapii. Nicméně již tehdy byla místnost stavebně připravena pro instalaci lékařského betatronu.

Ve druhé polovině roku 1964 odchází z oddělení na vlastní žádost vrchní sestra Dagmar Klabouchová a na její místo je jmenována paní Věra Bicanová, původně staniční sestra oddělení. Po několika letech ve funkci zástupce primáře oddělení byl MUDr. Miroslav Hybl jmenován od 1. ledna 1966 ordinářem pro vysokoenergetické zdroje záření (nově vypsany ordinariát). V této funkci pracoval až do roku 1984, kdy byl jmenován primářem oddělení. Na uvolněnou funkci zástupce primáře onkologického oddělení byl dnem 1. února 1966 jmenován MUDr. Jan Zikmund, který v této funkci pracoval až do 1. července 1989.

V roce 1966 bylo jasné, že dosavadní kapacita lůžek onkologického oddělení KNsP v Českých Budějovicích – 64 lůžek – již zdaleka nestačí pokrýt její potřebu, vzhledem k prudkému vzestupu počtu ošetřených nemocných se zhoubnými nádory v tehdejší Jihočeském kraji. Prim. MUDr. Rubeš tehdy nastínil tři možnosti, jak vyřešit tuto závažnou situaci.

1. Za nejlepší bylo jistě nutno pokládat oživení myšlenky výstavby samostatného pavilónu pro onkologii v areálu KNsP.
2. Druhou alternativou by byla nutnost vzdát se myšlenky centralizovaného onkologického oddělení v Jihočeském kraji (v KNsP) a zřídit při některé NsP II další onkologické oddělení cca o 60 lůžkách se všemi nepříznivými důsledky, zejména ekonomickými.
3. Třetí možností byla nástavba na stávající budovu onkologického oddělení s využitím půdních prostor, čímž by se získalo cca 30-35 lůžek.

Žádná z těchto možností nebyla nakonec realizována a nedostatek lůžek byl nakonec řešen zcela jiným způsobem, ale až v roce 1980, tj. po 14 letech, kdy jsme získali jednu stanicí (30 lůžek) v tzv. Sdruženém pavilónu v areálu tehdejší KNsP. Tato stanice byla využívána především pro chemoterapii, která tehdy již byla na slušné úrovni a stala se postupně velmi významnou součástí komplexní léčby onkologicky nemocných. V roce 1966 bylo rozhodnuto o vybudování pracoviště pro nenádorovou rtg terapii v Krajské poliklinice, tzv. „Říhárně“, v ulici U tří lvů. Oddělení bylo otevřeno v roce 1969, 24. září. Byl zde uveden do provozu rtg ozařovací přístroj TUR 250 a byla sem převedena veškerá nenádorová léčba zářením, která se původně prováděla na rtg hloubkovém ozařovacím přístroji na oddělení v ul. B. Němcové. Zároveň se zde prováděla dispensární péče části pacientů našeho oddělení. Již v roce 1964 se uvažovalo o eventuálním vývoji čs. Betatronu, tehdy v n.p. Chirana a v roce 1965 a 1966 o jeho instalaci v Českých Budějovicích. K tomu nakonec nedošlo a úkolu se ujal ZRUP, Ostrov nad Ohří, který vyvinul a vyrobil, ve spolupráci s Ústavem fyziky plazmatu ČSAV, první prototyp čs. lékařského betatronu, který byl nakonec v Českých Budějovicích instalován – v roce 1971.

Již v březnu 1965 byl vypracován další plán na výstavbu onkologického oddělení v areálu nemocnice, a sice úpravou budovy bývalého plicního oddělení spolu s plány přístavby ozařovacího traktu a plánem přístavby izotopového pracoviště. Po připomínkách tehdejšího primáře onkologického oddělení MUDr. R. Rubeše byl znovu předložen plán primáři Rubešovi koncem roku 1966, který jej znovu připomínkoval 2.1.1967. Vzhledem k tomu, že plán tehdy nevyhovoval představám o moderním radioterapeutickém pracovišti, nebyl tento plán nikdy realizován. 10.4.1969 byl primář MUDr. R. Rubeš jmenován členem poradního sboru Ministerstva zdravotnictví ČSSR pro obor radioterapie (onkologie). V roce 1971 došlo k významné události a sice k instalaci prvního čsl. lékařského betatronu na našem oddělení. Byl to další velmi významný posun v léčebných možnostech onkologicky nemocných v Jihočeském kraji. Události byla tehdy věnována značná publicita v tisku, tím spíše, že ve

stejnou dobu byla instalována v KNSP na interním oddělení umělá ledvina. Slavnostní otevření obou pracovišť bylo 1. listopadu 1971. V roce 1971 mělo oddělení k dispozici stále 64 lůžek. Pracovalo zde 8 lékařů, 1 vysokoškolák – fyzik, 19 zdravotních sester, 1 středoškolák – fyzik, 8 radiologických laborantů, 1 ošetřovatelka, 2 pomocní zdravotničtí pracovníci, 8 pomocnic a 1 dokumentační pracovnice.

Radioterapie (léčba zářením) byla stále ještě hlavní léčebnou metodou, kromě léčby chirurgické, v léčbě zhoubných nádorů. K dispozici mělo onkologické oddělení pro léčbu zářením v roce 1971 caesiový ozařovač (Caesiotherax), kobaltový ozařovač (Chisotron), betatron čsl. výroby (možnost svazku X-záření o energii 19MV a pěti energií elektronového svazku), hloubkový rtg přístroj Stabilipan 200 KV (Siemens) pro stacionární a konvergentní ozařování, hloubkový rtg přístroj TUR 250 KV (tehdejší NDR) pro nenádorovou terapii, umístěný v Krajské poliklinice u Tří lvů, kontraktní rtg přístroj TUR 60 a kontaktní rtg přístroj Philips 50 KV. Těmito kontaktními přístroji se tehdy velmi často ozařovali kožní nádory (dnes se většinou řeší chirurgicky). Šlo v převážné většině o basocelulární karcinomy.

Chemoterapie byla tehdy stále ještě v začátcích. Preparátů bylo velmi málo. Kromě již zmíněného preparátu TS 160 (dusíkatý yperit) se postupně začíná užívat metotrexát (vyvinut ve 40. letech), thiotepa, prednizon, daktinomycin, fluorouracil, cyklofosamid (vyvinuty v 50. letech), vincristin, vinblastin, hydroxyurea, adriamycin, dakarbazin, lomustin (vyvinuty v 60. letech). V 70. letech se postupně objevují bleomycin, tamoxifen, ftorafur, etopozid a především cis-platina, která byla skutečným mezníkem v této léčebné modalitě a značně přispěla k podstatně lepším výsledkům léčby v oblasti rakoviny vaječníků a zejména zhoubných nádorů varlat. Cytostatika se k nám dostávala se značným zpožděním a v nedostatečném množství. Během 70. let bylo jen málo preparátů k dispozici a podávali se víceméně s paliativním záměrem. Situace se postupně zlepšovala koncem 70. let a začátkem 80. let. Chemoterapie si tak postupně získávala jako léčebná metoda své místo v léčbě zhoubných nádorů.

V průběhu roku 1974 se začíná uvažovat o změně pojmenování onkologického oddělení na oddělení radioterapeutické. V polovině sedmdesátých let minulého století se postupně vykrystalizoval zcela nový lékařský obor klinická onkologie. To byl počátek pozdějšího definitivního rozdělení nechirurgických metod léčby zhoubných nádorů na obor radiační onkologie (radioterapie) a obor klinická onkologie (chemoterapie). Koncepce oboru klinická onkologie byla schválena v roce 1974 a publikována ve Věstníku MZ, částka 22-24, ze dne 28.12.1974. Šlo o koncepci, která se týkala prakticky všech lékařských oborů, o níž se koncepce jednotlivých oborů rozšířila. Na základě této nové koncepce byl zřízen na úrovni KÚNZ poradní sbor pro klinickou onkologii, jejímž předsedou byl jmenován tehdejší primář radioterapeutického odd. MUDr. Rudolf Rubeš. Při radioterapeutickém oddělení bylo zřízeno centrum klinické onkologie, jehož přednostou byl jmenován rovněž prim. MUDr. R. Rubeš (tzv. CKO III. typu). V jednotlivých OÚNZ byla postupně zřizována místo dosavadních OOP (Okresní onkologické poradny) centra klinické onkologie (CKO II. typu). V KNSP byly na odd. chirurgickém, interním a gynekologickém jmenování ordináři pro klinickou onkologii a na radioterapeutickém oddělení ordinář pro chemoterapii. Interní oddělení – MUDr. Božena Gruberová, chirurgické odd. – MUDr. Karel Haloun, gynekologické odd. – MUDr. Josef Křeček. Prvním ordinářem pro chemoterapii byl na oddělení jmenován MUDr. Jan Zikmund (zástupce primáře oddělení) v roce 1975. Byla vytvořena koncepce oboru klinická onkologie, vznikla katedra klinické onkologie a nástavbová atestace z oboru Klinická onkologie. Vzhledem k tomu, že po vydání koncepce oboru Klinická onkologie se značně rozšířily nároky na tuto funkci, byl do této funkce dne 1.1.1977 jmenován MUDr. František Trnka.

V roce 1975 bylo zřízeno radioterapeutické oddělení v NsP Strakonice. Bylo umístěno v suterénu interního pavilonu a bylo vybaveno ozařovacím přístrojem Caesiotherax 3 (zdroj Cs137). Vzhledem k nedostatku lékařů v oboru radioterapie, dojížděl 1x týdně lékař z radioterapeutického oddělení českobudějovické nemocnice (MUDr. Jan Fischer). V roce 1983 v březnu odejel Dr. Fischer na 5 let na Maltu (1983-1988). V této době se vystřídali v dojíždění do Strakonice až do roku 1986 ostatní lékaři z českobudějovické onkologie – prim. MUDr. R. Rubeš, MUDr. M. Hybl, MUDr. J. Zikmund, MUDr. F. Trnka a MUDr. M. Dolečková. Počátkem roku 1986 nastoupil na oddělení radioterapie ve strakonické nemocnici definitivně MUDr. Pavel Švihálek, který zde pracuje dodnes.

Počátkem roku 1976 bylo založeno oddělení radioterapie v nemocnici v Pelhřimově. Byl zde instalován ozařovací přístroj Caesiotherax-3 (zdroj Cs137). Ze stejných personálních důvodů dojížděl zpočátku do Pelhřimova MUDr. F. Trnka, později jej vystřídal MUDr. Jaromír Kořínek, který se později stal primářem tohoto oddělení a pracuje zde ve funkci primáře dodnes.

V roce 1981 byla zahájena činnost radioterapeutického oddělení nemocnice v Písku, kam rovněž zpočátku dojížděli střídavě lékaři z radioterapeutického oddělení v Českých Budějovicích. Po vyškolení a složení atestací v oboru radioterapie se stal primářem tohoto oddělení MUDr. Pavel Sádlo, který zde v této funkci pracuje dodnes – od roku 1984.

Koncem 60. let minulého století se postupně vytvářel kolektiv onkologického oddělení. Začátkem roku 1967 odešla z oddělení Dr. Kolářová (Janatová), která složila atestaci I. stupně z oboru radioterapie v témže roce (na oddělení od roku 1964), později odešla do Plzně. Na oddělení pracovaly několik měsíců postupně MUDr. Věra Prokešová z interního oddělení, pozdější obvodní a praktická lékařka v Č. Budějovicích a MUDr. Fousková, odešla na psychiatrické odd. KNsP. 1.7.1967 nastoupil na oddělení MUDr. Jiří Leiš. Začátkem 70. let odešel na obvod po složení atestace I. stupně z vnitřního lékařství a v roce 1973 tragicky zahynul při autohavárii. V roce 1968 emigroval do Velké Británie dlouholetý pracovník oddělení, před emigrací přednosta onkologického oddělení a tehdejšího OÚNZ MUDr. Vladimír Svoboda. V roce 1969 pracovali na onkologickém oddělení nemocnice v Českých Budějovicích tito lékaři: Prim. MUDr. Rudolf Rubeš, MUDr. Jan Zikmund – zástupce primáře, MUDr. Miroslav Hybl – ordinář pro těžké zdroje záření, MUDr. Zdeňka Volemanová – starší sekundární lékařka (začátkem 70. let odešla na onkologické oddělení OÚNZ, kde byla po dlouhá léta jeho primářkou), MUDr. Markéta Perglová – samostatně pracující lékařka, MUDr. Jiří Leiš – sekundární lékař. Ve druhé polovině roku přichází na oddělení po absolvování lékařské fakulty 7.7.1969 MUDr. Jan Fischer a 1.9.1970 MUDr. František Trnka. V roce 1969 pracovala na oddělení ještě MUDr. Dana Krejčů (pozdější praktická lékařka v Českých Budějovicích) a v roce 1969/70 MUDr. Ludmila Marková, která později odešla na interní oddělení a pak se vdala do Plzně. Během 70. a 80. let, vzhledem ke špatné kádrové situaci po roce 1968, kdy emigrovalo spousta lékařů z okresu České Budějovice po invazi sovětských vojsk do tehdejší ČSSR a v průběhu normalizace, pracovalo na oddělení kratší či delší dobu několik lékařů z ostatních oddělení – MUDr. Miloslav Turek z radiodiagnostického oddělení (později emigroval do tehdejší NSR), MUDr. Jan Faktor (později přednosta TRNO OÚNZ, nyní poliklinika JIH), MUDr. Pavel Puškáč z urologie (pozdější přednosta urologického oddělení OÚNZ – poliklinika JIH). 2 roky zde pracovala MUDr. Blanka Sovišová z Brna, která také po několika letech do Brna odešla zpět, 1.7.1971-1973. MUDr. Rudolf Schroll – výpomoc z interního oddělení KNsP – na 1 měsíc, v roce 1976, později tragicky zahynul. V roce 1972, 1.8., přichází na oddělení MUDr. Jaromír Kořínek, který 30.6.1981 odchází na místo primáře nově založeného oddělení radioterapie v

nemocnici Pelhřimov. MUDr. Miluška Dolečková přichází na oddělení 13.8.1973, nyní vedoucí lékařka radioterapeutického úseku, od r. 1985. MUDr. Jana Čekanová – později Vaňková, přichází na oddělení 1.3.1974 z nemocnice z Kladna, kam se dne 1.7.1985 vrací zpět na primariát. Později zastává místo primáře radioterapie v Ústavu radiační onkologie v Praze–Bulovka. V roce 1984–1985 vykonávala funkci vedoucí lékařky radioterapie (ordináře pro vysokoenergetické zdroje záření) na zdejší onkologii. V roce 1981, 1.11., přichází na naše oddělení MUDr. Pavel Sádlo z písecké nemocnice a zůstává zde 3 roky, do 1. atestace z oboru radioterapie a v r. 1984 odchází zpět do Písku jako vedoucí lékař tamějšího radioterapeutického oddělení, kde pracuje doposud ve funkci primáře. 70. a 80. léta nebyla příjemná ani lidsky ani pracovně v důsledku známého normalizačního procesu. Ten se, samozřejmě, nevyhnul ani pracovníkům onkologického oddělení nemocnice České Budějovice. Nepříznivý dopad všeho toho, co se kolem nás v tehdejší ČSSR dělo, poněkud zmírnil výborný pracovní kolektiv oddělení, na který jsme měli vždy celkem štěstí. Duch kolektivu s notnou dávkou nadsázky a humoru a především lidský a přátelský přístup a zejména osobní příklad na dnešní poměry neskutečné lidskosti a čestnosti některých našich starších kolegů, zejména prim. MUDr. Miroslava Hybla a jeho zástupce MUDr. Jana Zikmunda nám pomohl se přenést přes toto období bez větších šrámů na těle a duši až do listopadu 1989. Já osobně, a myslím, že také řada mých spolupracovníků, jim za to nebudeme nikdy dost vděční. Jsem přesvědčen o tom, že jejich vrozená skromnost a neprůbojnost zapříčinila, že nebyli nikdy zcela plně doceněni v oblasti onkologie a radioterapie v rámci celé republiky.

1.9.1977 přichází na oddělení MUDr. Josef Harvalík (z tehdejší KHES). V roce 1982 emigroval do Kanady. Po roce 1989 se vrací zpět do republiky. Po návratu pracoval řadu let v plicní léčebně ve Vyšším Brodě. V roce 2000 tragicky zahynul při autohavárii. 2.10.1978 přichází na oddělení MUDr. Ivana Bustová, která se později začíná věnovat chemoterapii. Stává se po MUDr. Františku Trnkovi ordinářkou oddělení pro chemoterapii a vedoucí lékařkou centra klinické onkologie (CKO III. typu). Dnes pracuje jako vedoucí lékařka pro klinickou onkologii a zároveň je správcem regionálního centra NOR (Národní onkologický registr) pro Jihočeský kraj. 1.8.1979 po promoci nastupuje na oddělení MUDr. Hana Šiffnerová, která pracuje od 1.7.1989 ve funkci zástupce primáře onkologického oddělení.

Ve druhé polovině 70. let a v první polovině 80. let dochází k výměně několika ozařovacích přístrojů: V roce 1976 je provedena výměna caesiového ozařovače Caesiotherax (na oddělení od roku 1961) za Caesiotherax 3 n. V roce 1978 je provedena výměna kobaltového ozařovače Chisotron (na oddělení od roku 1962) za Chisobalt 2n. V roce 1984 je caesiový ozařovač 3n (na oddělení od roku 1976) za kobaltový ozařovač Chisostat.

1.6.1982 přichází na oddělení MUDr. Petr Rychlík (z Karlových Varů). Postupně se zabývá stále více brachyterapií a dnes pracuje jako vedoucí lékař úseku brachyterapie. V březnu 1983 odchází na 5 let z oddělení MUDr. Jan Fischer a pracuje v republice Malta na radioterapeutickém oddělení ve Florianě – Sir Paul Boffa Hospital – na radioterapeutickém oddělení. 1.8.1983 přichází na oddělení MUDr. Alena Šínáková, která na oddělení pracuje dodnes. Její doménou v současné době jsou nádory ledvin. 31.12.1983 odchází do starobního důchodu primář MUDr. Rubeš, ale pracuje nadále na krajské poliklinice jako samostatně pracující lékař, prakticky až do své smrti dne 1. června 1990. 1984: chemoterapie se postupně stávala neodmyslitelnou součástí léčby nemocných se zhoubnými nádory. I když samostatná chemoterapie v té době byla schopna vyléčit některé typy zhoubných nádorů, tj. působit kurativně, byl všeobecně pokládán a uznáván význam chemoterapie jako součást komplexní léčby vedle léčby chirurgické a radiační. Zatím ne zcela dořešenou kapitolu tvoří tzv.

adjuvantní léčba u nemocných po radikální léčbě chirurgické či radiační (nebo jejich kombinací), kterou lze dosáhnout vyléčení klinicky již nezjistitelných zbytků nádoru nebo klinicky nezjistitelných metastáz (u tzv. zbytkové choroby). Absolutní indikace samostatné kurativní chemoterapie jsou např. choriokarcinomy, akutní a chronická leukemie, non-Hodgkinské lymfomy. Chemoterapie jako součást komplexní léčby: maligní lymfogranulom (Hodgkinova choroba), malobuněčný karcinom plic, seminomy a non-seminomy varlete, mozkové nádory, kostní nádory. Chemoterapie jako významná paliativní léčba: rakovina prsu, rakovina plic (NSCLC), melanom, karcinom ovária aj. Jako adjuvantní léčba: rakovina prsu, tlustého střeva, konečníku aj. Od 1.2.1984 je jmenován novým primářem oddělení MUDr. Miroslav Hybl a na jeho funkci – ordinář pro vysokoenergetické zdroje záření – je jmenována MUDr. Jana Vaňková (Čekanová). 1.12.1983 nastupuje na oddělení MUDr. Pavel Švihálek ze strakonické nemocnice, aby se zde připravil na převzetí místa vedoucího lékaře radioterapeutického oddělení NsP II Strakonice, kam do té doby dojížděli lékaři z našeho oddělení od roku 1975. MUDr. Švihálek se vrací zpět na radioterapii do Strakonice po 2 letech – 31.12.1985 a pracuje na tomto oddělení do dnešních dnů. 1.10.1985 rozšiřuje řady lékařského kolektivu MUDr. Jana Kutová, která přichází z prachatické nemocnice (předtím pracovala ve zdejší nemocnici na interním oddělení). Specializuje se více na radioterapii, pracuje na úseku teleradioterapie a její doménou jsou nádory GIT (gastrointestinálního traktu). 1.1.1986 přichází na oddělení MUDr. Josef Křeček, který pracoval léta na zdejším gynekologickém oddělení. Koncem 90. let odchází na onkologické oddělení nemocnice v Českém Krumlově, kde pracuje dodnes. 1.8.1987 nastupuje na oddělení MUDr. Jana Rissová (nyní Vančurová) – dcera MUDr. Rissové Marie, dlouholeté lékařky radioterapeutického oddělení nemocnice v Liberci. Dr. Vančurová pracuje na oddělení dodnes. 31.12.1987 odchází z oddělení po 17 letech MUDr. František Trnka, do tehdejšího OÚNZ Č. Budějovice na místo primáře onkologického oddělení a vedoucího lékař CKO II. typu v Č. Budějovicích. 1.4.1988 se vrací po pětiletém pobytu na Maltě MUDr. Jan Fischer a po krátké době je jmenován ordinářem pro brachyterapii (nově vytvořený ordinariát). 1.9.1988 přichází na oddělení po absolvování LF v Plzni MUDr. Ivona Trnková (nyní Mrázová). Pracuje na oddělení dodnes. Situace ve společnosti se postupně uvolňuje a nakonec dochází ke známým událostem v listopadu r. 1989, což se pozitivně odráží i v situaci na oddělení. Nadšení a očekávání věcí příštích je profesionálně umocněno faktem, že se konečně započalo s výstavbou nového onkologického oddělení v areálu tehdejší KNSP. Náhoda tomu chtěla, že 1.7.1989 dochází k personálním změnám na všech důležitých funkcích tehdy radioterapeutického oddělení. Primář MUDr. Miroslav Hybl odchází z funkce primáře a na jeho místo je jmenován MUDr. Jan Fischer. Z funkce zástupce primáře odchází MUDr. Jan Zikmund a na jeho místo je jmenována MUDr. Hana Šiffnerová. Z funkce krajského odborníka pro klinickou onkologii odchází MUDr. Jan Zikmund a na jeho místo je jmenována MUDr. Ivana Bustová. Z funkce vrchní laborantky odchází p. Blažena Štroblová a na její místo je jmenován pan Lubomír Franc. 1.9.1991 přichází na oddělení MUDr. Blanka Rajnochová (nyní Hussarová), na oddělení pracuje dodnes. 1.2.1992 nastupuje na oddělení MUDr. Simona Smetanová, pracuje zde dodnes. 1.8.1992 nastupuje na oddělení MUDr. Eduard Hájek (syn dlouholetého primáře MUDr. Eduarda Hájka z oddělení pracovního lékařství zdejší nemocnice). Na oddělení pracuje dodnes. 1.9.1992 přichází na oddělení MUDr. Petr Vítek, na oddělení pracuje rovněž dodnes. 1.8.1993 nastupuje na oddělení MUDr. Taťána Fischerová, později Rusinová, která v roce 2000 odchází do Prahy na hematologické oddělení 3. lékařské fakulty Praha – Vinohrady. 1.9.1993 nastupuje na oddělení MUDr. Michaela Jirkovská, dcera primářky MUDr. Boženy Gruberové, která dlouhá léta pracovala na interním oddělení zdejší nemocnice, několik let ve funkci ordináře pro chemoterapii na interním oddělení a svou kariéru před odchodem do starobního důchodu zakončila jako primářka I. LDN zdejší nemocnice. MUDr. M. Jirkovská po absolvování atestace 1. stupně z

oboru radioterapie odešla na radioterapeutické oddělení 2. lékařské fakulty v Praze – Motole k primářce MUDr. Janě Prausové, kde pracuje dodnes. 1.9.1993 nastoupila na oddělení též MUDr. Alice Pešlová, která byla dne 1.1.1998 kmenově přeřazena na oddělení patologie k prim.MUDr. Janě Přádné. Zde složila úspěšně atestaci z klinické patologie a na tomto oddělení pracuje dodnes. Ještě v témže roce, 1.10.1993 nastupuje na oddělení, rovněž po absolvování LF, MUDr. Václav Janovský, který rovněž na našem oddělení pracuje dodnes. 1.5.1998 přichází na oddělení MUDr. Jan Pírnos (v Nemocnici Č. Budějovice pracuje od 7.10.1996 na interním oddělení). 16.4.1999 skládá atestaci 1.stupně z oboru vnitřní lékařství. V současné době se připravuje na nástavbovou atestaci z klinické onkologie. Specializuje se postupně na maligní lymfomy a maligní lymfogranulom. Pracuje na JIP. Dne 20.9.1999 je kmenově přeřazena na naše oddělení z oddělení následné péče I. MUDr. Marie Bělehradová (dcera dlouholetého zástupce primáře onkologického oddělení nemocnice Č. Budějovice, MUDr. Jana Zikmunda), která začínala na oddělení klinické biochemie, pak přeřazena na ONP I, odkud odešla na delší mateřskou dovolenou. Po návratu z MZ byla z ONP I. přeložena na onkologické oddělení, kde pracuje dodnes. V současné době se připravuje na I. atestaci z oboru radioterapie.

Ve druhé polovině 80. let bylo rozhodnuto o výstavbě nového onkologického pavilónu (Onkologického centra) v areálu krajské nemocnice. Šlo o nejvýznamnější událost od zřízení onkologického oddělení v červenci 1948. Kromě vlastní výstavby budovy bylo rovněž velmi důležité, jakou ozařovací technikou bude oddělení vybaveno. V užším výběrovém řízení dne 21. října 1991 byla vybrána firma Varian. Původně bylo plánováno, že Onkologické centrum bude užíváno převážně onkologickým oddělením, 1. podzemní podlaží – ozařovací trakt, hypertermie, ambulance pro radioterapii, brachyterapii. Přízemí – ambulance – část pro konsiliární vyšetření, dispensarizaci, ambulantní chemoterapii, CKO. 1. – 5. poschodí – lůžková část (155 lůžek + JIP na 5. patře – 4.-5. lůžek). 6. a 7. poschodí bylo původně zamýšleno pro lůžkovou část kožního oddělení a jeho ambulantní část měla být umístěna v přízemí, kde měla být speciální ambulance pro venerologii. V konečné fázi bylo vyčleněno pro lůžkovou část onkologického oddělení 5., 6. a 7. patro – 93 lůžek + 5 lůžek JIP. Kožní oddělení zůstalo ve svém původním pavilonu, který byl zrekonstruován. Později přemístěno do dolního areálu Nemocnice České Budějovice. V části podzemního podlaží byla umístěna část urologického oddělení – ESWL (litotryptor), který je zde umístěn dodnes. Ostatní patra – 1.- 4. – byla po dlouhou dobu volná, v polovině a koncem 90. let zde byla postupně zřízena oddělení – gastroenterologické, kardiologické a kardiochirurgické, zčásti i oddělení neonatologické. Před dokončením výstavby budovy onkologického centra docházelo v letech 1991/92 k postupnému vyřazení ozařovacích přístrojů pro neopravitelné poruchy po dlouhodobém užívání – Chisobalt 2n (od roku 1978), Betatron od roku 1971, TUR 60 KV vyřazen již dříve po mnohaletém užívání (kontaktní rtg přístroj), Philips 50 KV (od roku 1948). Jediný přístroj schopný provozu zůstal Chisostat (kobaltový statický ozařovač), který byl také jako jediný převezen na nové pracoviště, ale již nikdy nebyl v klinickém provozu pro nehomogenitu ozařovacího svazku. Koncem 90. let byl přístroj zlikvidován.

Z výše uvedených důvodů jsme požádali ředitelství nemocnice, aby byl nejprve dokončen ozařovací trakt a teprve pak lůžková část budovy. K tomu také došlo a od září 1992 jsme ještě ze starého pracoviště dováželi nemocné na ozařování na nové pracoviště. Zbytek oddělení, lůžková část a ambulance, byly přestěhovány koncem dubna 1993 (26.4.) a v červnu 1993 bylo nové onkologické oddělení v areálu Krajské nemocnice oficiálně slavnostně otevřeno. Tím, že pracovníci onkologického oddělení Nemocnice České Budějovice dostali zcela

ojedinělou příležitost přestěhovat se do nového, k tomuto účelu postaveného pavilonu, jim byla dána možnost k léčbě onkologicky nemocných na kvalitativně vyšší úrovni než doposud, odpovídající tehdejším poznatkům vědy a techniky, která byla jednoznačně srovnatelná s podobnými odděleními v západní Evropě a USA:

- Výrazně se zlepšil komfort hospitalizovaných nemocných (maximálně třílůžkové pokoje pro nemocné se sociálním zařízením).
- Získali jsme JIP (jednotku intenzivní onkologické péče) pro klinickou onkologii, která nám umožnila používat vysokodávkované cytostatické režimy, lépe zvládat vedlejší účinky cytostatické léčby, používat předtransplantační cytostatické režimy – ve spolupráci s I. interní klinikou FVL 1. LFKU.
- Oddělení bylo vybaveno na tehdejší dobu nejmodernější ozařovací technikou (lineární urychovače Clinac 600 a Clinac 2100), plánovací technikou (CAD plan, plánování pomocí CT, simulátor Ximatron firmy Varian).

Oddělení má k dispozici automatickou vyřezávačku bloků, modelovou laboratoř, atd. To vše nám umožňuje provádět tzv. konformní radioterapii, tj. dodat do plánovaného objemu maximální dávku záření s maximálním šetřením zdravých okolních tkání a tzv. kritických orgánů.

- Výrazně se zlepšil komfort i pro pracovníky onkologického oddělení, protože mají možnost konečně pracovat v prostředí, které odpovídá modernímu zdravotnickému zařízení tohoto typu na nejvyšší úrovni.

V současné době, téměř 10 let od přestěhování onkologického oddělení do nových prostorů, nás postupně čeká obnova ozařovacích přístrojů a plánovací techniky. Všichni věříme, že tomu tak bude v co nejkratší době, abychom měli opět k dispozici techniku pro plánování a léčbu zářením, která bude odpovídat evropskému a světovému standardu, jakou jsme měli k dispozici doposud.

MUDr. Jan Fischer

Primář onkologického odd.

Nemocnice České Budějovice